

Worsumseweg 3

Geschiedenis van drie eeuwen bewoning door de families Groenen, Klabbers en van Zuijlen

Al sinds de 17de eeuw, waarschijnlijk 1691, wordt er al gewoond op deze oude plek. De eerste bewoners zijn onbekend. De familie Groenen behoort tot de eerste bewoners in de 18de eeuw waarvan ook schriftelijke bewijzen bestaan. De eerste vertegenwoordiger van de familie Klabbers uit Middelaar verschijnt op Worsum door in 1776 te trouwen met Elisabeth Groenen. De bescheiden boerderij met 2,5 ha grond werd diverse keren bewoond door twee gezinnen. De familie van Zuijlen woont op Worsum vanaf 1891 toen Ties van Zuijlen uit Herpen trouwde met Theodora Klabbers. Flip van Zuijlen met vrouw en kinderen woonde er vanaf 1927. De laatste van Zuijlens waren Bert en Door. De oude boerderij werd gesloopt in 1991 en daarna weer opgebouwd in de oude stijl. De huidige bewoners zijn Harrie Joosten en Riny Jans.

Worsum is een oude buurtschap waar al vroeg in de geschiedenis mensen woonden en werkten. Worsumseweg 3 is één van die plekken. De eerste bewoning is misschien van 1691. Dit jaartal is ooit uitgehakt in een balk van een gebint. Het is niet bekend wie zo'n 300 jaar geleden de boerderij heeft gebouwd en bewoond. Uit de oudste schriftelijke informatie weten we dat de familie Groenen er heeft gewoond.

1776 Groenen trouwt Klabbers

Jan Klabbers, geboren in Middelaar in 1753, trouwt op 23-jarige leeftijd met de dochter van Groenen. Elisabeth Groenen is dan al 40 jaar. Naar de reden voor de hoge leeftijd kunnen we slechts gissen. Had Elisabeth haar man verloren? Was ze om een of andere reden over geschoten? Het paar krijgt twee kinderen, Henrica in 1777 en Tillemann in 1780. Na het overlijden van Elisabeth trouwt Jan met Johanna van Haren. Ze krijgen 13 kinderen waarvan er 7 jong sterven.

1808 Tillemann Klabbers trouwt

Tillemann is landarbeider en paardenbeheerder d.w.z. bouw knecht¹. Hij verdient een inkomen als boerenknecht bij de grotere boeren. In 1808 trouwt hij Maria Thoonen. Er worden twee kinderen geboren, Elisabeth en Alegonda. Het jonge paar woont samen met de vader van Tillemann en zijn tweede vrouw Johanna. Hun

dertiende en laatste kind wordt geboren in 1809. Dat is bijzonder. Terwijl vader Jan zijn laatste kind krijgt, is zoon Tillemann bezig een gezin te vormen. Het was toen al druk op Worsumseweg 3 met een kinderrijke vader en een ingetrouwde zoon die in 1815 zijn tweede vrouw trouwt, Petronella Peters, met wie hij vijf kinderen krijgt. Eén van het is Andreas (geb. 1820). In deze tijd worden wij geregeerd door de Fransen. Zij beginnen met het optekenen en op kaarten zetten van alle gebouwen. In de eerste kadasterleggers wordt ook het boerderijtje van Tillemann opgetekend.

Kadastrale legger van ± 1840.

Tillemann Klabbers bezit vier percelen Overasselt sectie B met nummers 180 (weiland), 181 (bouwland), 182 (huis en erf) en 183 (tuin).

Tillemann is eigenaar van 4 percelen (Overasselt sectie B nrs. 180 tot 183) met een totaaloppervlak van 2,53 ha. Daarnaast pachtte hij grond in het Worsumse Broek. Er was daar een perceel dat Tillemanskamp werd genoemd².

¹ Ploegen

² Uit: De Toponymie van de Drie Gelderse Plaatsen: Driel, Gendt en Overasselt. Taalkundige scriptie door A.P.A. van Zuylen, 1963

Eerste kadastrale kaart uit ± 1840. Op perceel nr. 182 aan de Worsumsche Straat tegenover de Sleebergsche Straat staat de woning van Tillemann Klabbers

1862 Opsplitsing

De boerderij met grond is een heel bescheiden bezit hoewel perceel nr. 172 van 5.840 m² (0,6 ha) erbij is gekomen. Toch wordt in 1862, de boerderij en de grond opgedeeld. Tillemann is een jaar eerder overleden en zijn vrouw al drie jaar daarvoor. Het huis met een deel van de grond naar Andreas. De rest van de grond gaat naar Martinus. Andreas woont er met zijn vrouw Theodora Cornelissen uit Heumen (1820 - 1867). Ze trouwen in 1855 en krijgen vier kinderen: het eerste overlijdt in het eerste jaar, het tweede is Theodora (1857 - 1937), het derde Petrus (1859 - 1890) en het vierde is Hendricus (Driek) (1864 - 1942). Petrus trouwt in 1890 met Wilhelmina van Haren uit Gassel. Het huwelijk duurt maar vier maanden. Petrus overlijdt en zijn weduwe gaat terug naar Gassel. Vader Andreas is weduwnaar geworden in 1867 en hertrouwt met Maria Dominicus. Dit tweede huwelijk is kinderloos. Andreas sterft in 1886 en de weduwe in 1891. Het gelukkige gevolg van deze tragische gebeurtenissen is wel dat er ruimte in het huis komt voor Theodora en Hendricus (Driek). Ze trouwen allebei in 1891.

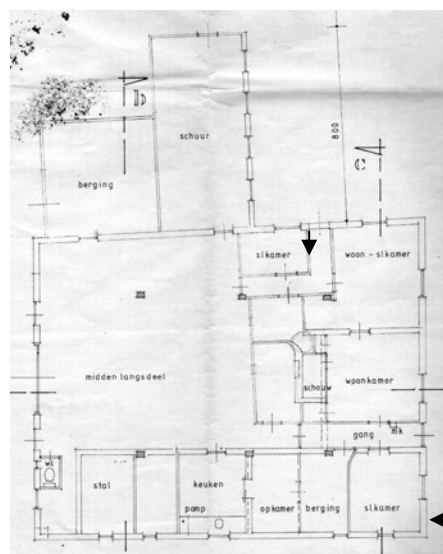
1891 De eerste van Zuijlen

Theodora Klabbers trouwt Mathias (Ties) van Zuijlen (1857 - 1917) uit Herpen. Hij is de eerste van Zuijlen op Worsum.

Mathijs (Ties) van Zuijlen en Theodora (Dora) Klabbers

Ze bewonen het oostelijk deel van het huis³ en krijgen drie kinderen.

Plattegrond uit 1991. De schuur en berging aan de oost kant zijn ooit aangebouwd. De pijltjes staan bij de voordeuren van A159 en A160.

Driek, van beroep boer, huisschilder en klompenmaker, trouwt met Anna Louisa Agatha Peters-Sengers (1861 - 1893) uit Middelaar en bewoont het westelijk deel⁴. Zij overlijdt in 1893 al na 2 jaar huwelijk, maar lang genoeg om twee kinderen te krijgen.

³ Adres A160

⁴ Adres A159

In 1895 trouwt Driek voor de tweede keer, nu met Joanna Ardina Rossen (1865 - 1907) uit Wijchen. Dit huwelijk eindigt na 12 jaar in 1907 met het overlijden van moeder. Ze heeft wel 12 kinderen gekregen waarvan er maar 6 in leven zijn gebleven. Driek hertrouwt nog een keer. Nu met Johanna Gerrits (1864 - 1936), geboren in Heumen en wonend bij haar broer in de Vogelenzang. Er worden geen kinderen meer geboren. In 1910 verhuist Driek met zijn derde vrouw en 8 kinderen naar een van de schuren van de Hoogen Hof die tot woning was verbouwd⁵. Hun deel van het huis (A160) en grond wordt voor F 1.100 gekocht door Theodora en Ties die nu eigenaar zijn van de hele boerderij.

Flip van Zuijlen

Ties en Dora krijgen drie kinderen: Andreas Philippus (Dries), Philippus Petrus (Flip) en Elisabeth Theodora (Bet). Dries (1894 - 1976) trouwt met Maria Willems van Stapperskamp en gaat in 1925 in Linden wonen. Flip (1894 - 1973) blijft op Worsum en trouwt in 1927 met de Groesbeekse Maria Joanna Nikkelen (1901 - 1951). Bet (1897 - 1962) blijft ongehuwd op Worsum. Vader Ties overlijdt in 1917. Flip trouwt in 1927. In het huis wonen dan moeder (weduwe Dora), de zoon Flip en zijn vrouw en de dochter Bet. De kinderen betalen F 200 huur per jaar aan hun moeder (F 150) en broer Dries in Linden (F 50).

Flip en zijn vrouw wonen in het westelijk deel. Hij verdient de kost als boer, hulpbesteller van de post en kalverschetser⁶. Hij is een fervent muziekliefhebber. Op zijn 16de is hij al lid van de harmonie en zal dat 55 jaar blijven

Theodora Klabbers

Moeder en zus wonen in het oostelijk deel. Vanaf 1934 is het hele huis voor het gezin. Bet verlaat het huis in 1934 wanneer ze trouwt met Herman Straatman uit Langenboom. Ze gaan daar samen met moeder wonen.

Het jonge gezin met moeder Maria, vader Flip, de eerste twee kinderen Thé en Bert. Verder: ome Dries, tante Bet en oma Dora (± 1932)

Binnen een jaar wordt het eerste van de zeven kinderen geboren: Thé in 1928, Bert in 1930 (1990†), Door in 1933, Nellie in 1935, Dré in 1937 (1993†), Piet in 1941 en tenslotte Bets in 1943 (1997†).

Worsum is kinderrijk in die jaren. Er wordt druk gespeeld en vooral in het huis van van Zuijlen. Velen herinneren zich nog de toneeluitvoeringen

⁵ A162; Nu Gerard en Marijke Schoenmakers

⁶ De tekeningen dienden als identificatie van het vee voor het Veefonds (onderlinge verzekering)

op de open zolder met de toeschouwers beneden op de deel.

Als in 1944 Groesbeek wordt geëvacueerd komen de families Nikkelen en de Mulder naar Worsum. Dat duurde enkele maanden. Toen woonden er zo'n 40 mensen in één huis!

Thé, Nellie, Dré en Piet trouwen en gaan elders wonen. Bert en Door blijven als broer en zus op Worsum wonen met hun vader (1973†) en moeder (1951†). Bert gaat als melkboer langs de deur in Overasselt tot ± 1975. In de volksmond heet hij "Bert pap". Als hobby maakt hij klompen en houtsnijwerk zoals beeldjes.

Hij staat ook bekend als wichelroedeloper en wordt veel gevraagd om watersprongen op te sporen in geval van ziekte en ook onvruchtbaarheid bij vee. Als er een pomp moest worden geslagen wees de wichelaar de beste plek aan. Met zijn wilgentak kon hij ook metalen voorwerpen in de grond opsporen. Bert hielp mensen met chronische aandoeningen met adviezen om hun bed te verplaatsen om zo de ziekmakende invloed van wateradres te vermijden. De loop van wateraders in de veestal was ook soms oorzaak van ziekte, onvruchtbaarheid en abortus bij koeien. Dat kwam dan doordat de betreffende koe haar ligplek had boven een waterader.

Thé en Bert (± 1938)

André en Piet (± 1948)

Piet en Bets (± 1950)

Zijn gave gaat ver. Met zijn wichelroede kan hij op een groepsfoto aanwijzen wie van de personen is overleden. In 1975 krijgt een hartinfarct. Hij stopt dan met het wichelroedelopen om zijn hart te sparen.

Vanaf 1973 wonen Bert en Door alleen op Worsum. Na de plotselinge dood op 60-jarige leeftijd van Bert in 1990 blijft Door nog een winter wonen maar verhuist dan naar een nieuwe woning in het dorp. Het huis aan de Worsumseweg 3 wordt in 1991 verkocht aan Harrie Joosten en Riny Jans. Na de volledige sloop wordt het huis in de oude stijl en afmetingen weer opgebouwd. In 1993 wordt het huis weer bewoond.

Het oude huis in 1991 met rechts de monumentale "keutelperkesboom" van wel 200 jaar oud.

Met dank aan Sjef Klabbers, Jan Jacobs, Annie Arts en de kinderen van Zuijlen voor de informatie en illustraties.

Sjang Gerrits

Een bijzondere bewoner van het huis van Herman Kwartje

Sjang Gerrits werd in 1903 geboren in Venlo. Vader Toon Gerrits (1867 - 1930), geboren in Heumen was naar Venlo getrokken. Hij trouwde daar in 1896 met de Venlose Petronella Vercoulen (1870 - 1946). Met zijn gezin van 6 kinderen, waaronder Sjang, kwam hij in 1913 naar Worsum en ging op Starrenbos (Gartskampsestraat) wonen. Sjang was toen 10 jaar oud. Hij groeide op op Starrenbos. Toen hij oud genoeg was om te werken, en dat was al vroeg in die tijd, werd hij boerenknecht. Hij werkte bij verschillende boeren in Overasselt zoals "de Schoer"⁷ "Ber den Bekker"⁸ en Piet de Wildt⁹. Bij de boeren werkten vaak ook meisjes. Menige boerenknecht scharrelde met de boerenmeid, werd verliefd en trouwde. Zo ging het ook met Sjang. Bij "Kos den Bekker" werkte Truus Loermans uit Bergharen (1902 - 1950). Inmiddels had Sjang het vak van stukadoor geleerd van zijn vader.

Boerderij van Herman "Kwartje", Worsum A138, later gekocht en door Sjang Gerrits afgebroken in 1967

In 1929 kocht Sjang het boerderijtje op Worsum A138 met 50 aren en 70 centiaren grond van Herman "Kwartje" (Herman Hendriks) voor F 1.500. Herman "Kwartje" ging met de

biggen van de Overasseltse boeren naar de Nijmeegse markt. Daar beurde hij een kwartje voor. Er gaan verhalen dat er vroeger een schaapskooi stond die in 1919 door Herman Kwartje is verbouwd tot boerderij met woning.

In 1930 trouwden Sjang en Truus. Het jonge stel kreeg 9 kinderen: Nellie, Antoon, Herman, Annie, Piet, Cor, Rietje (1987†), Ricky en Gerard. Alle kinderen werden geboren en groeiden op in het oude huis. In de zestiger jaren voldeed het huis helemaal niet meer aan de eisen van de tijd. Het viel onder de krotopruijing. Sjang bouwde in 1967 een nieuw modern huis op dezelfde kavel, maar iets verder van de weg.

Nieuwbouw in ± 1967 Worsumseweg 12
Te koop gesteld in 2007

Er moest hard en lang worden gewerkt om alle kinderen groot te brengen. Sjang stukadoorde niet alleen in Overasselt, maar ook over de Maas in Brabant. De wintermaanden waren moeilijk. Met vorstverlet lag het stukadoorswerk stil. Loon was er dan niet. Om toch voor inkomen te zorgen moest allerlei ander werk worden gedaan. Sjang maakt bijvoorbeeld klompen, echte klompen en later ook souvenirklompjes. Er waren ook bijverdiensten uit de bijenhouderij. Al

⁷ Ber Martens van de Tempel

⁸ Valkstraat, nu Mw. Loosekoot

⁹ Valkstraat 15, nu Sjef Klabbers

in zijn jongensjaren op Starrenbos was Sjang begonnen met het houden van bijen. De imkerij groeide en bloeide. Zijn volkeren werden verhuurd in de regio maar hij bracht ze ook naar de hei in de Peel en naar de koolzaadvelden in de Noordoost Polder. In de winter kon ook worden bijverdiend door het snijden van wissel. Dat gebeurde in het Broek op de grens van Over- en Nederasselt. In de wisselschuur op de hoek van de Schoonenburgseweg en de Gaasseltsedam werden de wilgentenen opgeslagen en verwerkt tot manden en zinkstukken voor de waterbouw. De familie Wagenberg-Festen uit Vlijmen betaalde niet veel, maar alles was meegenomen. Zoals zoveel gebeurde, werkte Sjang ook soms in de bakkerij van Derks. Een heel speciale bijverdienste deed zich voor wanneer in het vennengebied het Uiversnest was dichtgevroren. De gemeente verhuurde de schaatsbaan. Er waren dan enkele mensen nodig voor het onderhoud van de baan en het inzamelen van de entreegelden.

Sjang Gerrits was een zelfbewuste onafhankelijke man met duidelijke opvattingen en maatschappelijke betrokkenheid. Hij zette zich in voor het dorp. Bijvoorbeeld, als medeoprichter van het Wit-Gele Kruis Overasselt-Nederasselt-Balgoy. Hij was voorzitter in september 1959 toen door de vereniging met 152 stemmen voor en 104 tegen werd besloten dat het wijkgebouw in Nederasselt moest komen. Deze grote kwestie had al voor veel beroering in de politiek gezorgd. Veel mensen vonden dat het wijkgebouw in Overasselt moest komen omdat dit dorp het grootste was van de drie dorpen Balgoy, Nederasselt en Overasselt. Het bestuur en de meerderheid van de leden vond Nederasselt een betere plaats vanwege zijn centrale ligging tussen Balgoy en Overasselt. In de raadsvergadering van november 1959 stemden alle 7 leden in met financiële medewerking ondanks pogingen van wethouder Gijssbers om de zaak uit te stellen, een petitie van de standsorganisaties en een pleidooi van raadslid Arts voor de bouw van twee wijkgebouwen. Aan het einde van de raadsvergadering dankt raadslid Sjang Gerrits zijn collega's en spreekt de hoop uit dat de beslissing gunstig zal zijn voor de volksgezondheid en de vrede.

In juni 1961 wordt het wijkgebouw met de woning voor zuster Bergmans feestelijk geopend.

Sjang volgde de opleiding voor de Burgerwacht. Voor het examen slaagde hij met hoge cijfers. Als beloning hoefde hij niet in de militaire dienst.

Het Vaderland Getrouw Blijf Ik tot in den Dood'
'De Burgerwacht waakt over U'
Optocht in Overasselt in de dertiger jaren

De Burgerwacht was een organisatie in Nederland met plaatselijke korpsen. Ze waren licht bewapend en werden getraind door het leger. Hun geweren werden bewaard in een depot in het dorp. De Burgerwacht moet niet worden verward met de Landstorm die een helm droegen en hun geweer thuis mochten bewaren. Burgerwacht en Landstorm hielden allebei schietoefeningen op de schietbaan bij het Eendenven.

Sjang beseftte dat studeren belangrijk was om in het leven vooruit te komen. Dat was belangrijk voor zijn eigen kinderen, maar ook die van anderen. Als bestuurslid van de Katholieke Arbeiders Beweging (KAB) ijverde hij daar voor.

De katholieke werkliedenvereniging St. Jozef in ± 1948
Van links naar rechts (NN = onbekend)

Eerste rij: Jan Hendriks; Grad Willems (Grad van Bertje);
Pastoor van Hout; Toon van Horssen; Jac Ariëns; Grad
Gerrits.

Tweede rij: Toon Willems (Toon van Grad van Bertje); Nic
Oliemeulen; Chris Toenders; ... Arts; Sjang Gerrits; Thé
Thijssen; Toon van Melis.

Derde rij: NN; NN; NN; Frans van der Sanden

Via diezelfde KAB kwam hij ook in de politiek van Overasselt terecht. Hij werd lid van de gemeenteraad en later ook wethouder. Tijdens de oorlogsjaren was burgemeester W. Baron van Hugenpoth tot Aerdt ondergedoken op de Sleeburg. In deze moeilijke jaren moest Sjang als loco burgemeester Overasselt besturen. Tot op zijn sterfdag in 2005, toen hij 102 jaar was,

woonde Sjang in zijn eigen huis op Worsum met de goede verzorging door zijn dochter Nellie.

Met dank aan de kinderen Gerrits voor de informatie en illustraties.

De bedrijfseconomische situatie van de landbouwbedrijven in het dorp Overasselt in 1964

In november 1964 publiceerde de Rijkslandbouwvoorlichtingsdienst voor Zuidelijk Gelderland een rapport met bovenstaande titel. Het is opgesteld door J.A.L. Jans, Bedrijfsvoorlichter te Groesbeek.

Het rapport bevat gegevens die een interessant beeld geven van de moeilijke situatie van de land- en tuinbouwbedrijven in Overasselt in de 60-iger jaren van de vorige eeuw. Het dorp is nog echt agrarisch: 53% van de gezinshoofden is agrariër. De Boerenbond telt 136 leden.

In de inleiding wordt gesteld dat de verkaveling vrij slecht is, dat de ontwatering moet worden verbeterd en dat de bedrijfsgebouwen over het algemeen ondoelmatig zijn ingedeeld waardoor de verzorging van het vee veel tijd vraagt.

De financiële situatie is ongunstig doordat de kosten tijdens de voorbije 10 jaren zijn gestegen terwijl de prijzen van de producten zijn gedaald. Het verdienen van een belegde boterham wordt steeds moeilijker.

± 1967. Op de hooiwagen: Bert van Zuijlen.
Van links naar rechts: Anton Arts, Theo (Arts), Marcel (van Thé van Zuijlen), Sjaak (Arts), Marian (van Thé van Zuijlen), Helemaal rechts Dré van Zuijlen

De studie is bedoeld om uit te zoeken welke maatregelen nodig zijn om de bedrijven gezonder te maken. Het onderzoek betreft 79 (gemengde) bedrijven, minimaal 5 ha groot, met in totaal 789 ha cultuurgrond. Enkele cijfers:

De verdeling grasland (561 ha), bouwland (209 ha), tuinbouw (19 ha) is 71, 27 en 2%. Het merendeel van de bedrijven, 54 van de 79 (68%), is tussen de 5 en 10 ha groot. Er zijn 7 grote melkveebedrijven met tussen de 20 en 30 ha grasland.

Akkerbouw

De belangrijkste producten van de akkerbouw (209 ha) zijn granen (151 ha), aardappelen (23 ha), bieten (32 ha) en snijmais¹⁰ (3 ha). Echte grote akkerbouwbedrijven zijn er weinig. Er zijn maar 6 bedrijven met meer dan 5 ha bouwland. De meeste bedrijven hebben kleine stukken grond voor de verbouw van graan, aardappelen, bieten en snijmais.

Tuinbouw

Van de 19 ha tuinbouwgrond is 16 ha in gebruik voor de fruitteelt. Het betreft 9 bedrijven met fruit en 9 bedrijven in de categorie overige tuinbouw (gladiolen, aardbeien, bessen).

Er zijn 8 bedrijven waar champignons worden geteeld¹¹. Het zijn overwegend bedrijven die,

¹⁰ Slechts 1% van het landbouwareaal.

¹¹ Er waren veel meer champignonkwekers. Bedrijven kleiner dan 5 ha zijn in het onderzoek niet meegenomen.

naast champignonteelt, ook andere activiteiten hebben.

Korenschoven op de Wever (Worsum)

Rundvee

Op alle 79 bedrijven komt rundvee voor.

ha	Aantal bedrijven	Aantal melkkoeien	Overig rundvee ¹²
5-10	54	338	228
10-15	14	152	98
15-20	4	59	45
20-30	7	116	115
Totaal	79	665	488

Het gemiddelde aantal melkkoeien per bedrijf is 8,4. De grotere bedrijven (≥ 15 ha) tellen gemiddeld 15,9 melkkoeien. Bedrijven met meer dan 30 melkkoeien komen niet voor!¹³ Grofweg is per melkkoe ongeveer 1 ha grond nodig met gras en voedergewassen. Voor fok- en mestvee is minder grond nodig.

De Overasseltse melkkoeien produceren iets minder melk in vergelijking tot de landelijke cijfers. De productie was in 1961-1962 4.200 kg¹⁴ melk per koe met een vetgehalte van 3,8%.

Varkens

69 van de 79 bedrijven hebben varkens met in totaal 639 fokzeugen en 471 mestvarkens. Het gemiddelde aantal fokzeugen per bedrijf is 8. Er zijn 4 bedrijven met meer dan 20 fokzeugen. 18 van de 79 bedrijven hebben mestvarkens. Het gemiddelde aantal mestvarkens is 6. Bedrijven met meer dan 100 mestvarkens zijn er niet. Er

zijn 3 bedrijven met tussen de 50 en 100 mestvarkens.

De cijfers laten zien dat fokken belangrijker is dan mesten in Overasselt.

Leghennen

Leghennen worden op 65 van de 79 bedrijven gehouden. Het gemiddelde aantal is 133 leghennen per bedrijf.

Inkomen

36% van de bedrijven is niet rendabel, d.w.z. dat er minder dan F 8.000 per volwaardige arbeidskracht wordt verdiend. Op 28% van de bedrijven wordt een inkomen verdiend dat weinig meer is dan het inkomen van een landarbeider. Op 36% van de bedrijven wordt beter verdiend.

Met dank aan Tun van Raaij voor het rapport

Colofon:

Dit bulletin is een uitgave van de Werkgroep Historie Worsum

Correspondentie:

Harrie Joosten

Worsumseweg 3

6611KT Overasselt

T 024-6221644

E harrie.f.p.joosten@freeler.nl

¹² In g.v.e. grootvee-eenheden. Een melkkoe is 1 g.v.e.

Jongvee telt voor minder dan 1 g.v.e.

¹³ Huidige aantal ± 70 melkkoeien.

¹⁴ Huidige productie ± 9.000 kg.